

อัตลักษณ์ของพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์ The identity of monks in online news

ส่งสุข ภาแก้ว

เอกลักษณ์ คงทิพย์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์ ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ ดังนี้ ขอบเขตด้านข้อมูล ศึกษาจากข่าวออนไลน์ในอินเทอร์เน็ต ได้แก่ เว็บไซต์ข่าวของ หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ไทยรัฐ มติชนออนไลน์ และข่าวสดออนไลน์ โดยทำการศึกษาคอลัมน์ข่าวที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ ในช่วงเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2562 ถึง เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ ที่สะท้อนแนวคิดและ มุมมองของสังคมออนไลน์ที่มีต่อพระสงฆ์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ อัตลักษณ์ของพระสงฆ์. ข่าวออนไลน์

Abstract

This article aims to study the identity of monks in the online news. The authors set out the boundaries of the study as follows: Data Scope Study from online news on the internet. including the news website of Daily News. Thairath Matichon Online and Fresh Online News. By studying the news columns relating to monks from October 2019 to November 2019 using the identity framework

Keywords: identity of monks. online news

บทนำ

สังคมมนุษย์คือการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย สังคมของมนุษย์เกิดจากกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันไม่ว่าในด้านใด เช่น ประเทศ จังหวัดและอื่น ๆ ซึ่งมักจะมีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา การละเล่นรวมทั้งอาหารการกินในแต่ละสังคมที่แตกต่างกันไป การที่มนุษย์รวมกันเป็นสังคมนั้น เพราะมนุษย์มีพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันมาก่อน พฤติกรรมเหล่านั้น ได้ถูกขัดเกลามาโดยลำดับ จนกลายเป็นวัฒนธรรม ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมเฉพาะตัว ถือเป็นเอกลักษณ์ อันโดดเด่น วัฒนธรรมจะแสดงถึงความเป็นปึกแผ่น มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการด้าน

ต่าง ๆ และเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมทำให้เกิดการหล่อหลอมความรู้สึกนึกคิด ให้สมาชิกในสังคมมีทัศนคติความเชื่อ ความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ไปในทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีและเป็นเอกภาพ นับเป็นการนิยามตัวตนหรือบอกว่าตนเป็นใคร ตรงกับศัพท์ทางวิชาการด้านมานุษยวิทยาที่ว่า “อัตลักษณ์” (ดำรง ฐานดี. 2546: 73)

อัตลักษณ์ คือ จิตสำนึกส่วนตัวและจิตสำนึกร่วมในสังคมที่เกิดจากการนิยามตัวเองว่าตัวเอง คือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นอย่างไรและจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายของการแสดงออก คำว่า “อัตลักษณ์” นั้น พูดกันง่าย ๆ ก็คือสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตน ของคน ซึ่งส่วนหนึ่งก็จะเป็นลักษณะของตัวตนภายนอก เช่น กิริยาท่าทาง ภาษาและการแสดงออก อัตลักษณ์นั้นเป็นเพียงคำที่ต้องการสื่อถึงคำพูดบางประการเพื่อแสดงความเป็นตัวตนของบุคคล สังคม ชุมชน เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่เป็นสากล กล่าวคือ มีลักษณะที่ไม่เหมือนกับคนอื่น ๆ (ยุริฉัตร บุญสนิท. 2546: 65)

อภิญา เพื่องฟูสกุล (2543:4) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์มีความหมายเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อ และสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และคุณค่าที่ติดตามมากับความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ด้วย อัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึก นึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร”

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2554 : 155) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อระบบสังคม กล่าวคือ ประการแรกทำให้เรารู้สึกว่าเป็นตัวเราหรือพวกเราที่แตกต่างจากคนอื่น โดยไม่จำเป็นต้อง มีเพียงหนึ่ง แต่อาจมีหลายลักษณะที่ประกอบขึ้นมา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะ ลักษณะพิเศษที่บอกตัวตนของบุคคลนั้น

ความหมายของอัตลักษณ์ (identity)

มีนักวิชาการหลายคนเป็นว่าการให้คำจำกัดความ “อัตลักษณ์” เป็นเรื่องยาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความเข้าใจที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์นั้นมีพัฒนาการมาโดยตลอด ทำให้อาจไม่สามารถอธิบายความหมายได้ด้วยนิยามสั้นๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า “อัตตะ” รวมกับคำว่า ลักษณะ โดยที่ “อัตตะ” มีความหมายว่า ตัวตนของตน ส่วน “ลักษณะ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการให้คำนิยามและ ตีความหมายเชิงคุณค่า ซึ่งคุณค่าเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องได้รับความเป็นสากล แต่เป็นความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมหรือการสร้างตัวตนจากวัฒนธรรมย่อยก็ได้ ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งพหุลักษณะทาง สังคมซึ่งไม่เหมือนกับเอกลักษณ์ในคำนิยามสมัยแรกที่จะต้องสร้างเพื่อความเป็นปึกแผ่นของสังคม เท่านั้น แต่อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการยอมรับในการมีอยู่ของปัจเจกอย่างจริงจัง ในสมัยก่อนนั้น เมื่อพูด ถึงคนไทยในสายตาของชาวต่างประเทศ ก็คือการยิ้มแย้มจนได้รับสมญาว่าเป็น “Land of Smiles” หรือ “ดินแดนแห่งรอยยิ้ม” ถัดมาก็คือ การเป็นมิตรกับชาวต่างชาติและความเอื้ออารีโดยปกติคนไทยมักจะ เป็นคนที่สุภาพเรียบร้อย รักสนุก ชอบความสะอาดสบาย และเก็บความรู้สึก นอกจากรอยยิ้มแล้ว คนไทยไม่ค่อยแสดงอะไรออกมาทางสีหน้าหรืออากัปกิริยา ไม่ว่าชอบหรือไม่ชอบ จะเห็นด้วยหรือไม่ เห็นด้วย ดังนั้นจึงออกจะเป็นการยากที่จะคาดเดาความหมายจากรอยยิ้มของคนไทย (ประสิทธิ์ ลิขิตธา. 2547: 32)

“อัตลักษณ์” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า identity มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “idem” ซึ่งแปลว่า ‘the same’ (เหมือนเดิม คงเดิม) (กลีสัน Gleason. 1983 อ้างถึงใน เวเธเรล Wetherells. 2011: 5) การใช้คำว่า “identity” เพื่อสื่อถึง “อัตลักษณ์” นั้นปรากฏใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1596 ในความหมายว่า “ความคงเดิมของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คงที่อยู่ตลอดเวลา หรือคงอยู่ทุกสถานการณ์; สภาวะของการเป็นปัจเจกบุคคล; ข้อเท็จจริงที่ว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งยังคงเป็นคนนั้นหรือสิ่งนั้นและไม่ใช่ออย่างอื่น; ความเป็นปัจเจก; บุคลิกภาพ” (Oxford English Dictionary. 2014)

โจเซฟ (Joseph. 2004: 13-14. อ้างใน ศิริพร ภักดีผาสุ (2561: 1) กล่าวว่า “ภาษากับอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สุดท้ายแล้วแยกจาก กันไม่ได้ เราทุกคนก็ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับภาษาในกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต รู้ว่า”เรา”เป็นใคร และ”คนอื่น”ที่เราได้พบ ได้อ่านหรือฟังอะไรจากเขานั้นเป็นใคร”อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ทำให้การดำรงอยู่ของมนุษย์มีความหมาย ฮูม (Hume. 1783 อ้างถึงใน ดันเดส Dundes. 1989: 1) กล่าวถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ว่า “ในบรรดาความสัมพันธ์ทั้งปวง สิ่งที่มีลักษณะเป็นสากลที่สุดคืออัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่จำเป็นสามัญสำหรับทุกชีวิตที่ยังดำรงอยู่”

พัฒนา กิตติอาษา (2546 : 139) ได้กล่าวไว้ว่า เนื้อหาสำคัญของอัตลักษณ์ คือจิตสำนึกส่วนตัว และจิตสำนึกส่วนรวมในระดับสังคมที่เกิดจากการนิยามตัวเองว่าตัวเอง คือใครเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนกลุ่มอื่นหรือสังคมอื่นอย่างไร และจะใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออก นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ให้ความหมาย อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกหรือวัฒนธรรมร่วมของกลุ่ม นอกจากนี้การยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มคนยังมีความเกี่ยวเนื่องกับบรรทัดฐานของสังคม (Norms) ซึ่งบุคคลต้องยอมรับความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของกลุ่มให้ได้

พอสรุปได้ว่า “อัตลักษณ์” ของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีความรู้สึกร่วมกัน ในด้านการตระหนักรู้บางอย่างเกี่ยวกับตัวตนของเราเกี่ยวกับการยอมรับในความเป็นตัวตนประกอบกับการแสดงตัวตนให้เห็นว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างอย่างไรกับกลุ่มอื่น อัตลักษณ์เกิดขึ้นจากการ ปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างสังคมและตัวบุคคล แต่จะเลือกอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่งที่ยอมรับเพื่อนำมาใช้ ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและพื้นที่ อัตลักษณ์นี้อาจกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือ กำหนดโดยสังคม อัตลักษณ์กับสังคมจึงเป็นเรื่องที่แยกจากกันไม่ได้

ประเภทของอัตลักษณ์

ลักษณะ คือความเชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม เพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่าง ๆ กระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลายแบบในอีกด้านหนึ่ง อัตลักษณ์เกี่ยวกับมิติภายในของความเป็นเรา อย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมาย เกี่ยวกับตนเองที่สัมพันธ์กับโลก (อภิญา เพื่องสกุล. 2543: 4) จึงได้แบ่งอัตลักษณ์เป็น 2 ระดับ ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม อธิบายได้ดังต่อไปนี้

อัตลักษณ์ส่วนบุคคล

ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2543: 33) กล่าวว่า อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นการมองตนเองในแง่ต่างๆ ของสังคมว่าเราเป็นใคร เช่น นางสาว ก. มองตนเองว่าเป็นคนไทย เป็นคนใต้ เป็นผู้หญิง เป็นนักศึกษา เป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งการมองตนเองในแง่ต่าง ๆ ของนางสาว ก. ก็คือ อัตลักษณ์ของนางสาว ก. นั่นเอง

นันทนา น้ำฝน (2536: 36) กล่าวถึงอัตลักษณ์ส่วนบุคคล สรุปได้ว่า อัตลักษณ์ของบุคคล เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นมีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น เห็นได้ว่า อัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยามองว่า เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันในสังคม ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน โดยพฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ ขึ้นอยู่กับปทัสถานทางสังคมตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่

อัตลักษณ์ทางสังคม

อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นลักษณะอย่างหนึ่งในตัวบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้น มีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งแตกต่างจากผู้อื่นเห็นได้ว่า อัตลักษณ์เป็นคุณลักษณะประการหนึ่งในตัว บุคคลซึ่งในทางสังคมวิทยามองว่า เมื่อบุคคลมาอยู่ร่วมกันในสังคมก็มีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการกระทำทางสังคมระหว่างกัน (Social Interaction) โดยพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเป็นปฏิสัมพันธ์ เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) ขึ้นอยู่กับสังคม (Social Norms) ตามโครงสร้างทางสังคมนั้น ๆ

อภิญา เพื่องฟูสกุล (2546: 33) การกระทำระหว่างกันทางสังคมทำให้บุคคลมีบทบาทตามสถานการณ์ที่ตนสัมพันธ์อยู่เพื่อศึกษา ความคาบเกี่ยวและปฏิสัมพันธ์ของทั้งสองระดับนี้ บุคลิกภาพ ไม่ได้หมายถึงการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ข้างนอกแต่เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนอง

นันทนัย ประสานนาม (2550: 42) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ว่าอัตลักษณ์ เป็นความ รู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและคนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนักในตัวเองและพื้นฐานในการเลือกบางอย่างเราจะต้องยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการยอมรับก็คือการระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไรและ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาของคนอื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ที่แสดงออกมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ ส่วนบุคคล คือ ลักษณะบุคคลที่นิยามตัวเองว่าคือใครเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมจนเกือบจะจับต้องและ รู้สึกได้ เช่น รูปร่าง หน้าตา เพศ สถานะ และความรู้ ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นภาพที่บุคคลอื่นมีต่อ บุคคลหนึ่งโดยอาศัยสัญลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ดังนั้นอัตลักษณ์กับสังคมจึงแยกกันไม่ออก เนื่องจากการนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์นั้นต้องมีการอ้างอิงกับสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์จากมุมมองนักภาษา

แนวโน้มจากการศึกษาอัตลักษณ์เป็นผลมาจากการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่เรียกว่า “The Linguistic Turn” หรือ “The Discursive Turn” ในสาขาวิชาต่างๆ ในสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (เวเธอเรล Wetherells. 2010) กระบวนทัศน์ดังกล่าวทำให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับการศึกษาอิทธิพลหรือบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างทางสังคม ดี ฟินา และคณะ (De Fina et al. 2006: 1) ชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยในศาสตร์ต่างๆ อาทิ มานุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และทฤษฎีทางสังคม ต่างแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกระบวนการและกลวิธีทางภาษาในการสร้างสรรค์ ต่อรอง และต่อยอดการสร้างอัตลักษณ์

ภาษาคืออะไร

วาร์ดฮาugh (Wardhaugh. 1998: 1. อ้างใน ศิริพร ภักดีผาสุข. 2561: 25) กล่าวว่านิยามสังเขปของ “ภาษา” คือ “สิ่งที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่งพูด” (A Language is what the number of a particular society speak.) อย่างไรก็ดี นิยามดังกล่าวมีการขยายความว่า “สิ่งที่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่งพูด” นั้นมีคุณลักษณะอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจลักษณะของ “ภาษา” และเพื่อจำแนกแยกแยะภาษาออกจากกระบวนการสื่อสารอื่นๆ และแยกภาษามนุษย์ออกจากกระบวนการสื่อสารของสัตว์

ภาษากับอัตลักษณ์ในสังคมไทย

ศิริพร ภักดีผาสุข (2561: 29-30) ได้เสนอความคิดเห็นว่า “ในปัจจุบันนักวิชาการต่างเห็นพ้องกันว่าภาษามีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ ในกรณีของภาษาไทยนั้น มีแง่มุมที่ภาษาไทยใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์หรือการนิยามความหมายของตัวตน และการใช้ภาษาเพื่อกำหนดหรือแสดงตำแหน่งแห่งหนทางสังคมของตัวตนหลายอย่าง อาทิ

- การใช้ภาษาเพื่อย่างถึงหรือเรียกสิ่งต่างๆ เช่น การตั้งชื่อ นามสกุล ชื่อเล่น สมญานาม ชื่อของกลุ่มต่างๆ ความแตกต่างระหว่างการตั้งชื่อของคนต่างกลุ่ม
- การใช้สรรพนามเรียกขานที่แตกต่างกัน อาทิ “ข้าพระพุทธเจ้า – ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท” “อาตมา-โยม” “เรา-เธอ” นั้นก็บ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด ผู้ฟัง และการจัดวางตำแหน่งแห่งหนที่แตกต่างกันระหว่างคู่สนทนาแต่ละคู่รวมทั้งการใช้ลีลาภาษาแบบต่างๆ ในการปฏิสัมพันธ์ในบริบทต่างๆ แสดงให้เห็นการนิยามตนเองหรือการจัดวางตำแหน่งแห่งหนระหว่างคู่ปฏิสัมพันธ์เพื่อวัตถุประสงค์บางประการ
- การใช้กลวิธีทางภาษาในบทสนทนาหรือในการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อบอกความหมายของตนเองหรือเพื่อจัดกลุ่มตัวเองและผู้คนที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้จากป้ายหาเสียงและป้ายโฆษณาสินค้าต่างๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์

นักวิชาการที่ศึกษาอัตลักษณ์ในปัจจุบันเห็นว่าสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ใช้ในการประกอบสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ คือ ภาษา ลาเบลล์ (La belle. 2011: 174. 177 อ้างใน ศิริพร ภักดีผาสุข. 2561: 34-38) กล่าวถึงการใช้ภาษาเพื่อสื่ออัตลักษณ์ว่า “เราใช้ภาษาหลายลักษณะเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของเราสู่โลก” โดยมีแนวคิด ทฤษฎีที่

เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์ เมื่ออัตลักษณ์ คือ การนิยามความหมายของตัวตนและการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของเราว่า “เราเป็นใคร” และ “ผู้อื่นเป็นใคร” นอกจากนี้ในทางกลับกันก็เกี่ยวข้องกับความเข้าใจของผู้อื่นในสังคมต่อตัวตนของเขาและตัวตนของเราด้วย อัตลักษณ์จึงเกี่ยวข้องกับการต่อรองความหมายเกี่ยวกับตัวตนของคนในสังคมและเป็นกระบวนการที่มีลักษณะ “สหสัมพันธ์” (intersubjective) กล่าวคือ ความหมายของตัวตนขึ้นอยู่กับการต่อรองระหว่างตัวเราและสังคม ลาเบลล์ (La Belle. 2011: 174. 177) อธิบายเรื่องการต่อรองอัตลักษณ์ไว้ว่า “วิถีที่คนทั้งหลายนำเสนอตนเองสู่โลกและวิถีที่พวกเขาเป็นที่รับรู้และถูกประเมินจากผู้อื่นล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ เราพึงระลึกไว้ตั้งแต่ต้นว่าเราควบคุมอัตลักษณ์ของเราได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ระดับปัจเจกบุคคลจะสามารถเป็นผู้กระทำหรือควบคุมการนำเสนอตนเองสู่ผู้อื่นนั้นแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสังคมที่อาศัยอยู่และภาษาสื่อที่เกี่ยวกับการจัดหมวดหมู่ทางสังคม และสิ่งเหล่านี้อาจจะเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไป” จากคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ภาษามีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างและนำเสนออัตลักษณ์ นักวิชาการได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ไว้หลายแง่มุม เช่น ภาษาเป็นป้ายฉลากระบุอัตลักษณ์ ภาษาเป็นดัชนีบ่งชี้อัตลักษณ์ ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและนำเสนออัตลักษณ์

แนวคิดเรื่องภาพลักษณ์ (Image)

ความหมายและลักษณะ

คำว่า “Image” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดให้ใช้คำว่า “ภาพลักษณ์” หรือ “จินตภาพ” แทนคำว่า “ภาพพจน์” ซึ่งหมายถึง การพูดที่เป็นสำนวนโวหาร ทำให้นึกเห็นเป็นภาพ

รัตนวดี เทพช่วยสุข (2539) ได้อธิบายไว้ว่า ภาพลักษณ์เป็นกระบวนการของความคิดจิตใจ ในเมื่อคนเรามีได้มีเพียงประสบการณ์โดยตรงกับโลกรอบตัวซึ่งเราได้สัมผัส ชิมรส ดมกลิ่น ได้ยิน และได้เห็นด้วยตาตัวเองเท่านั้น เรายังมีประสบการณ์โดยทางอ้อมอื่นๆ ด้วย ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ต้องอาศัยการตีความและการให้ความหมายสำหรับตนเองเสมอ ภาพลักษณ์จึงเป็นตัวแทนความหมายเชิงอัตวิสัย (Subjective representation) ของสิ่งต่างๆ ที่เรารับรู้มาเป็นความรู้สึกเชิงตีความหมาย (Interpret sensation) หรือความประทับใจ ภาพปรากฏ (Appearance) ความคล้ายคลึง (Similarity) หรือ การแทนความหมายของการรับรู้ (Perception) กระบวนการของการรับรู้อย่างเลือกสรร ตีความ และให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ

โครงสร้างของความรู้ของแต่ละคนหรือภาพลักษณ์ของปัจเจกบุคคล ไม่เพียงแต่ประกอบด้วย “ข้อเท็จจริง” (Facts) เท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยจินตนาการอีกด้วย หากสารนั้นเข้ากันได้ หรือเสริมกับภาพลักษณ์เดิมของปัจเจกบุคคล อาจทำให้ภาพลักษณ์เปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยก็ได้ ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของข้อมูลใหม่ที่ผู้รับสารได้รับ เมื่อบุคคลมีภาพลักษณ์ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในความรู้สึกนึกคิดของตนแล้ว ภาพลักษณ์นี้ก็จะมียุทธพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เมื่อถูกสร้างขึ้นแล้ว ย่อมมีแนวโน้มที่จะไปเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภค และสาธารณชนให้เห็นคล้อยตามไปในทิศทางเดียวกันได้ การสร้างภาพลักษณ์ใหม่ถึงแม้จะยากแต่ก็ง่ายกว่าการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ที่สูญเสียไปแล้ว ดังนั้น ถึงแม้ว่าภาพลักษณ์ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะไม่หยุดนิ่งก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงก็กระทำได้ยาก

สื่อกับการนำเสนอภาพลักษณ์

ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่เกิดจากการรับรู้ของเรา ทั้งโดยประสบการณ์ตรงและโดยอ้อมที่เป็นการผ่านสื่อ ยิ่งในยุคปัจจุบัน สังคมตกอยู่ภายใต้การแพร่กระจายของโซเชียลมีเดีย (Social media) การรับรู้ภาพลักษณ์โดยผ่านสื่อจึงทวีความสำคัญมากขึ้น

lthiel de Sola Pool (1973: 5) อ้างถึงใน รัตนวดี เทพช่วยสุข. 2539 กล่าวว่า สื่อ คือแบบแผนของการเชื่อมโยงต่อกันจากผู้ส่งจำนวนน้อยไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากโดยผ่าน สื่อ (Mass media) เป็นการสื่อสารจากแหล่งเดียวกับผู้รับสารที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่อยู่กระจัดกระจาย เป็นการส่งผ่านข่าวสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว แหล่งสารมีลักษณะเป็นองค์กรและเป็นวิชาชีพ และเรียกสื่อที่ทำหน้าที่เช่นนี้ว่า สื่อมวลชน (Mass media)

สื่อมีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคมได้หลายด้าน โดยผ่านการเสนอและถ่ายทอดข่าวสารที่เป็นการสอดส่องและรายงานความเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ผ่านการให้ความเห็นและชักจูง และผ่านการนำเสนอความรู้เพื่อการศึกษาและด้วยความสามารถในการกระจายข่าวสารที่กว้างขวางและรวดเร็วด้วย การนำเสนอของสื่อนี้เป็นการให้เห็นภาพปรากฏการณ์แก่บุคคลที่เปิดรับสื่อเข้าไปเป็นความรู้ลึกซึ้งของคน

หนังสือพิมพ์ออนไลน์ เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีการนำเสนอเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง ให้รายละเอียดมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่น และเป็นสื่อที่อยู่ในมือเอกชน จึงอยู่ในฐานะที่จะรายงานและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ได้โดยเสรีมากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ หรือมีอิทธิพลก่อให้เกิดความศรัทธา หรือไม่ศรัทธาในกรณีลงข่าวพระสงฆ์ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ ซึ่งนำเสนอในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก (กาญจนา แก้วเทพ. 2545: น. 51) สื่อสิ่งพิมพ์ดำรงตนอยู่ในฐานะ “ฐานันดรที่สี่” หมายความว่าอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนสถาบันทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีอำนาจและบทบาทในการจูงใจ นับว่ามีบทบาทสำคัญต่อสังคมเป็นอันมาก จะเห็นได้ว่า การสื่อสารสอดแทรกอยู่ในกิจกรรมทุกระดับทุกประเภทและมีผลกว้างขวาง ทำให้วิชาชีพทางการสื่อสารกลายเป็นสาขาที่ได้รับความนิยมสูงในสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคสังคมข่าวสาร (Information Societies) ดังจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานในกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล องค์กร สังคมหรือระดับประเทศจะให้ความสำคัญในเรื่องของการสื่อสารเพิ่มมากขึ้น การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบัน มนุษย์เราสามารถรับรู้ได้มากและในเวลาอันรวดเร็ว โดยอาศัยเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่เป็นเครื่องช่วย แต่ข้อมูลข่าวสารแต่ละอย่างย่อมมีผลทั้งทางด้านบวกและด้านลบเสมอ การสื่อสารนั้นมีลักษณะเหมือนดาบ 2 คม ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับ หรือผู้ส่งจะมีศักยภาพใช้คมด้านไหน หรือป้องกันไม่ให้คมด้านไหนเข้าหาตัวเอง (ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. 2541: 132)

พิรพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์ (2556:6) กล่าวว่า ในปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ทำให้การรับทราบข้อมูลของกันและกันปัจเจกบุคคลกับบุคคล เป็นไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการสื่อสารได้มากกว่าการสื่อสารประเภทอื่นๆ การถือกำเนิดขึ้นของระบบออนไลน์ จึงเป็นการปฏิวัติการสื่อสารของมนุษย์ครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงองคาพยพต่างๆ ของมนุษย์ทั่วโลก และเป็นที่น่าอนด้วยว่ากระแสความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลต่อความเป็นไปของพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิก (พุทธบริษัท) อย่างเล็งไม่ได้ เพราะบรรดาพุทธศาสนิกมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือเพื่อการสื่อสาร

ซึ่งการใช้เครื่องมือเหล่านี้มีทั้งส่วนสร้างสรรค์ (constructive implement) และส่วนทำลาย (destructive implement) หากไม่มีการคำนึงถึงพื้นฐาน คือ หลักธรรมวินัยต่างๆ

ภาพเสนอเกี่ยวกับพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์

ความหมายของพระสงฆ์

พระสงฆ์ หมายถึง หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วเลื่อมใส สละเรือน ออกบวช ถือวัตร ปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้

พระธรรมกิตติวงศ์ (2548) อธิบายเพิ่มเติมว่า **พระสงฆ์** จัดเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย ซึ่ง ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ในพระรัตนตรัยนั้น หมายถึงเฉพาะ พระอริยสงฆ์ คือ บุคคลไม่ว่าเพศใดหรือ ที่ปฏิบัติธรรมจนได้บรรลุธรรมผล แต่โดยทั่วไปมักเข้าใจว่าพระสงฆ์คือภิกษุหรือภิกษุณี คือ มนุษย์ที่ได้ฟังคำสั่งสอนแล้วเกิดความเลื่อมใสจนสละเรือนออกบวชตามพระพุทธเจ้า ถือเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนา พระภิกษุปฏิบัติตามสิกขาบทที่กำหนดไว้จำนวน 227 ข้อ บางครั้งเรียกว่าสงฆ์ ภิกษุรูปแรกในพระศาสนาของพระโคตมพุทธเจ้าคือพระอัญญาโกณฑัญญะ

สงฆ์ หรือ **สงฆ** ในภาษาบาลีแปลว่า หมู่ เช่นในคำว่า **ภิกษุสงฆ์** แปลว่า หมู่ภิกษุ ใช้ในความหมายว่า ภิกษุทั้งปวงก็ได้ เช่น “จีวรนี้เป็นของสงฆ์ ควรจะจัดเป็นพิธีสงฆ์ถวาย” (ราชบัณฑิตยสถาน. 2548. หน้า 496) เมื่อใช้ควบกับคำว่า พระ เป็น **พระสงฆ์** ซึ่งมีความหมายว่าภิกษุ เช่น “นิมนต์ภิกษุสงฆ์มาฉันในงานเมื่อวาน มีพระสงฆ์มาเป็นจำนวนมาก” ตามพระวินัย ภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปจึงเรียกว่าสงฆ์ เช่นในคำว่า **สังฆกรรม** (กรรมที่สงฆ์ คือภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไปพึงทำรวมกัน)

พระธรรมกิตติวงศ์ (2548) อธิบายว่า พระภิกษุสามเณรจะทำตัวอย่างไรให้น่าเลื่อมใส และไม่มีภาพที่เสียออกไป ไม่ต้องทำอะไรแต่ทำตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านทรงบัญญัติไว้ ให้พระสงฆ์มีและใช้ “พรocha” ในการฝึกให้พระสงฆ์รู้เคารพเชื่อฟังพระผู้ใหญ่ที่ได้ถือบวชมาก่อน

เหตุที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักไว้เช่นนี้เพราะรู้ว่าการจะฝึกและแก้ไขคนไม่ใช่เรื่องที่ทำได้ง่าย ศัพท์ทางพระที่ท่านคุยกันเรียกว่า “กว่าจะให้มะม่วงมันลิ้มต้นมันใช้เวลา” นิสัยเดิมจากการเป็นฆราวาสยังทั้งไม่ขาด 5 พรocha แรกจึงต้องอยู่กับครูบาอาจารย์ให้ท่านอบรม กล่อมเกลานิสัยที่เรียกว่า ถือนิสัย เป็นการฝึกฝนตนเอง ในยุคนั้นหรือยุคใดก็ตามถ้าทำตามหลักพระพุทธเจ้าจะได้ผลดี เมื่อบวชแล้วต้องมีการฝึกอบรมไม่ใช่บวชแล้วปล่อยผ่าน บวชแล้วต้องฝึกนั้นก็ไม่ใช่ว่าจะดีทั้งหมดอย่างในพุทธกาล ยังมีพระที่ไปกระทำความผิดกฎ เกิดเสียใจจัน นินทา จนกระทั่งต้องบัญญัติพระวินัยเพิ่มขึ้นทีละข้อ เพราะมีส่วนที่บกพร่องอยู่บ้างถือเป็นเรื่องปกติ ต้องตักเตือนแก้ไข อบรมและกล่อมเกลายอยู่เป็นนิจ ฉะนั้น เมื่อใดที่มีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นก็ไม่เพิกเฉยเลย แต่ต้องร่วมกันปรับปรุงแก้ไขให้ตรงจุด ตามวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ การมองปัญหา 2 แบบ คือ ข้อแรกมองเฉพาะจุด ว่าอาจเกิดขึ้นเพราะตัวบุคคล ข้อสองให้มองในภาพรวมของคณะสงฆ์ว่าเป็นอย่างไร

สังคมสมัยก่อนเป็นสังคมการเกษตรในยุคของการเกษตรที่สำคัญ คือ การผลิต ผืนที่ดิน ปลูกข้าว ทำไร ทำสวน เลี้ยงสัตว์ต้องใช้ที่ดินทั้งหมด ไม่สามารถย้ายไปไหนได้ เพราะฉะนั้นสังคมจะเป็นสิ่งที่อยู่ประจำถิ่น มีวัดเป็น

ศูนย์กลางของชุมชนแทบเป็นทุกสิ่ง การเรียนการสอนก็ต้องเรียนที่วัด ได้ทั้งความรู้และคุณธรรม สมัยก่อนผู้ที่ยังไม่
บวชเรียน ไม่สามารถเข้ารับราชการได้เพราะคุณสมบัติไม่ครบ สังคมวางเกณฑ์ไว้อย่างนั้นพระภิกษุจึงมีฐานะเป็น
ผู้นำทางความคิด เมื่อเกิดเรื่องก็ต้องไปแจ้งเจ้าอาวาสเป็นผู้ตัดสินคดีความเพราะเป็นผู้มีความยุติธรรม

วัดเป็นที่อำนวยความสะดวกให้ทุกอย่างเพราะวัดเป็นสถาบันของสังคมเกือบทุกอย่างก็ได้ แต่เมื่อสังคม
เข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ยุคข้อมูลข่าวสารก็เกิดสถาบันการเรียนขึ้นมากมาย เมื่อคนเริ่มห่างเหินจากวัด ผู้ที่ศรัทธามา
บวชก็น้อยลง ผู้บวชจึงขาดโอกาสทางการศึกษาฐานะครอบครัวยากจนมาบวชเรียน อีกส่วนหนึ่งก็เป็นผู้ที่สูงอายุ
หรือไม่มีงานทำจึงมาบวช ซึ่งโอกาสจะศึกษาธรรมะก็น้อยลงเพราะอายุมากขึ้น คุณภาพสงฆ์โดยรวมจึงด้อยลง

ปัจจุบันผู้ที่มีความรู้แทบจะไม่มีใครยอมรับว่าคณะสงฆ์เป็นผู้นำทางความคิด จะมีพระที่รูปที่พูดแล้ว
ปัญญาชนรับฟังและถือเป็นเข็มทิศนำทางชีวิต คนจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าตนเองรู้ดีกว่าพระ คิดว่าพระท่านไม่รู้
เรื่องราวอะไร ให้อำนาจให้พระที่ผ้าเหลือง ไปวัดก็ไปตามประเพณีตามมารยาททางสังคม แต่ที่จะไปเพราะศรัทธาใน
พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงกลับมีน้อยมาก เพราะปัจจุบัน วัดมีการใช้กลยุทธ์เพื่อดึงให้คนเข้าวัดมากขึ้น ทั้งการจัด
งานตามเทศกาล มหรสพต่าง ๆ แม้กระทั่งนำความเชื่อต่าง ๆ มาผสมกันไป ทั้งมีพิธีกรรมเพื่อเอาใจญาติโยมโดยไม่
ใช้หลักธรรมะของพระพุทธเจ้าในการดึงคนเข้าวัด แต่ใช้สิ่งที่คนสนใจตามกิเลสของคน ตามความเชื่อ กลายเป็นญาติ
โยมชักพาพระให้ทำตามใจโยมซึ่งเป็นสิ่งที่ผิด เป็นภาวะที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันโดยไม่ได้ใช้ธรรมะแก้ไข กิจกรรมที่
ทำเพื่อฟื้นฟูพระพุทธศาสนามีน้อยและสังคมไทยกำลังขาดสิ่งนี้ กว่าสร้างกิจกรรมดี ๆ ทางพระพุทธศาสนาในเชิงรุก
ได้ก็เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ที่มากขึ้น ต้องช่วยกันออกแรงทุ่มเทเป็นอย่างมาก หากเมื่อใดที่สื่อช่วยโหมกระแสในด้าน
ดีแทนการโจมตีก็จะกลายเป็นการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง

พระสงฆ์ในข่าวออนไลน์

ปัจจุบันพระพุทธศาสนากำลังเผชิญกับการท้าทายสำคัญจากกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคที่มนุษยชาติ
สามารถเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว สื่อหนังสือพิมพ์นับว่ามีบทบาทสำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งด้าน
บวกและด้านลบต่อพระพุทธศาสนา ตัวอย่างของผลกระทบด้านบวกเช่นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่าง
รวดเร็วกว้างขวางทั่วโลกผู้คนสามารถเข้าถึงพระธรรมคำสอนผ่านทางหนังสือพิมพ์และการสื่อสารได้โดยสะดวกทุกที่
ทุกเวลา ในขณะที่เดียวกันหนังสือพิมพ์ก็ส่งผลกระทบทางด้านลบ เช่น การสื่อสารเผยแพร่คำสอนของพระพุทธศาสนา
ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมการดูหมิ่นพระพุทธศาสนาโดยกลุ่มคนต่างศาสนา เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ออนไลน์โดยทั่วไปที่ผู้เขียนในฐานะบุคลากรในแวดวงของสถาบันพุทธศาสนาได้ทำการศึกษา
ส่วนใหญ่ เป็นหนังสือพิมพ์แนวประชานิยม ที่เสนอเนื้อหาสาระทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและ
บันเทิง ซึ่งมีผู้อ่านจำนวนมากอยู่ทั่วประเทศ ปัญหาสำคัญของสื่อมวลชนไทยที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากผู้อ่าน
หรือที่เรียกว่าผู้บริโภคสื่อ รวมทั้งความเห็นของฝ่ายวิชาการที่ได้นำเสนอติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนานมีข้อสรุปใน
เชิงข้อคิดเห็นที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือ สื่อมวลชนในกลุ่มที่เรียกว่าหนังสือพิมพ์ (Press) ซึ่งมักจะหมายถึง
หนังสือพิมพ์รายวัน มีการนำเสนอข้อเท็จจริงที่บิดเบือน โดยเฉพาะข่าวที่มีความขัดแย้งเป็นองค์ประกอบสำคัญ
หนังสือพิมพ์มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไว้วางใจในการนำเสนอข่าว มีความเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและ

ตกเป็นจำเลยของสังคมในฐานะผู้ทำให้เรื่องราว หรือประเด็นความขัดแย้งนั้นลุกลามใหญ่โต ทำให้เกิดการแบ่งฝักฝ่าย หรือเกิดกลุ่มขัดแย้งทางความคิด ตลอดจนการรวมกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ โดยหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่เป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความขัดแย้งเหล่านั้น ตามแบบที่เรียกว่า “เป็นกระบอกเสียงของความขัดแย้ง (talk for conflict)” และข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับสื่อหนังสือพิมพ์ มีอิทธิพลต่อพระพุทธศาสนาทั้งในทางสร้างสรรค์และเชิงไม่สร้างสรรค์ ซึ่งมีอยู่บ่อยครั้งที่หนังสือพิมพ์มักจะมีการเสนอเนื้อหาที่ทำให้เกิดวิกฤตในทุกๆ ด้านเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งส่งผลให้ศรัทธาในพระสงฆ์ของประชาชนถูกบั่นทอนให้ต่ำลง และเกิดความลำบากใจในการทำบุญหรือร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่คณะสงฆ์จัดขึ้น

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2540: 193-212 (อ้างถึงใน จิรภัทร เริ่มศร. 2559.) การที่หนังสือพิมพ์มีบทบาทและอิทธิพลอย่างมากในการเสนอข่าวต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา โดยการเสนอข่าวทั้งในเชิงสร้างสรรค์และไม่สร้างสรรค์ เช่น การปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ การเผยแพร่หลักธรรมคำสอนในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน ก็ย่อมจะทำให้พระพุทธศาสนาเจริญและมั่นคงยิ่งขึ้น ในทางตรงข้ามหากนำเสนอเนื้อหาข่าวในเชิงไม่สร้างสรรค์ของพระภิกษุสงฆ์ ก็จะทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาในหมู่ชาวพุทธ ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดทัศนคติและภาพลักษณ์ของพระสงฆ์โดยรวม จึงส่งผลต่อการคงอยู่ของศาสนาโดยตรง สื่อมักจะมองข้ามคุณประโยชน์ที่พระสงฆ์ได้ทำให้แก่สังคมและประเทศชาติซึ่งมีอยู่มากมาย แต่หาได้มีการเสนอข่าวนั้นๆ ไม่ หรือถ้ามีก็มีลงข่าวเพียงเล็กน้อย การที่นำเสนอข่าวในทางลบนี้ ย่อมบั่นทอนกำลังใจของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดี บั่นทอนความรู้สึกที่ดีและความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระภิกษุสงฆ์ในบวรพระพุทธศาสนาให้หมดไปในที่สุด

ธีรชัย ชูติมนต์ (อ้างถึงใน จิรภัทร เริ่มศร. 2559.) การนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ของหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันนี้ คำนึงถึงแต่ในเรื่องธุรกิจด้านการค้าเป็นสำคัญ ข่าวบางข่าวที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในด้านลบนั้น หนังสือพิมพ์บางฉบับ มักจะนำเสนออย่างต่อเนื่องและยาวนานโดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ การเสนอเนื้อหา ภาพประกอบ และการวิพากษ์วิจารณ์ข่าว ก็มีได้คำนึงถึงความเป็นกลางเท่าที่ควร พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา โดยภาวะแล้วเป็นผู้ที่รักสงบ ท่านได้ดำเนินชีวิตอย่างสมถะทั้งทางกาย วาจาและใจ แต่เนื่องจากพระสงฆ์ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานการอบรม การศึกษาและการปฏิบัติที่ไม่เหมือนกัน หรือที่เรียกว่า ศีลจารีวัตร ที่มีไม่เหมือนกัน ความประพฤติไม่เหมือนกัน บางเรื่องเป็นเรื่องเล็กน้อย ก็ปรับอาบัติตามพระธรรมวินัย แต่ในกรณีเดียวกัน ถ้าเกิดเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ก็ทำให้กระทบกระเทือนเสียหาย ดูเหมือนว่าได้กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตขึ้นมาทันที ผู้ประพฤติดิฉันนั้น ก็จะต้องได้รับการลงโทษอย่างหนัก หรือต้องลาสิกขาไป เพียงเพราะความผิดที่เป็น “โลภวัชชะ” คือโทษที่ชาวบ้าน ครหาติเตียน ซึ่งบางครั้งการเสนอข่าวของสื่อมวลชนนั้น ก็เกินความพอดีหรือเกินจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับการที่คนเราจะเกิดความเชื่อและเลื่อมใสศรัทธาในสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นต้องเป็นสิ่งที่ที่ดีที่สุดเสมอ

ดังนั้น การที่สื่อจะเสนอข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ หากเป็นไปได้ หนังสือพิมพ์ควรต้องระมัดระวัง หลีกเลี่ยงการใช้สำนวนภาษาที่ทำให้เกิดความขัดแย้งแตกแยก หยุดพิจารณาข้อมูลข่าวสารที่จะเผยแพร่ไปยังผู้อ่าน ตั้งอยู่ในความ

เป็นกลาง เที่ยงธรรมและรายงานข่าวไปตามข้อเท็จจริง โดยเฉพาะการเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับสถาบันหลักของชาติ ซึ่งผู้คนให้ความเคารพบูชาและเลื่อมใสศรัทธา

ชัยชนพล ศรีจิวิงษา (อ้างถึงใน จิรภัทร เริ่มศร. 2559.) คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม ควรจัดตั้งหน่วยงานมารับผิดชอบเพื่อดูแลตรวจสอบ เฝ้าระวังการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอื่นๆ มิให้ไปปลุกแฉกเมตติภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ของประชาชน หรือเสนอข่าวไปในทำนองโจมตีพระสงฆ์แต่ฝ่ายเดียว

ตั้งแต่ครั้งพุทธกาลเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ ก็มีกรณีที่พระสงฆ์ประพฤติผิดวินัยเพราะพระวินัยทั้ง 227 ข้อ อยู่บ้าง พระวินัยนี้พระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงบัญญัติขึ้นมาเอง จะต้องเกิดเหตุเกิดขึ้นก่อน เช่น พระสงฆ์ไปทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมจนเกิดเป็นที่ตำหนิ เมื่อเกิดเรื่องขึ้นพระพุทธเจ้าจึงเรียกประชุมสงฆ์ทั้งหมดสอบถามเรื่องราวและตั้งข้อบัญญัติขึ้นว่า ถ้าเมื่อใดสงฆ์มีสงฆ์ใดกระทำความเช่นนี้จะมีความผิด ถ้าถึงขั้นที่ผิดร้ายแรงก็ถึงขั้น ปาราชิก ถำรองลงมาก็เรียกว่า สังฆาติเสส ต้องไปอยู่กรรม ถัดมาก็เป็นอาบัติ ปาจิตตีย์ ซึ่งว่าตามแต่ละกรณีเป็นไปตามข้อบัญญัติที่กล่าวแล้วข้างต้น ซึ่งที่มีมาจากตัวพระสงฆ์เองต้องมีการกระทำผิดเกิดขึ้นก่อน

กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอภาพของพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์

ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการถ่ายทอดภาพลักษณ์ที่สื่อเสนอสู่ประชาชน และในการถ่ายทอดภาพลักษณ์นี้ จะถ่ายทอดภาพลักษณ์มาในรูปของสัญลักษณ์ได้ ทำให้เกิดความเข้าใจในภาพลักษณ์ที่ต้องการสื่อกันได้อย่างมาก ภาพลักษณ์ที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์นี้ได้เป็นตัวแทนสะท้อนภาพของบทบาทที่มีความยุ่งยากซับซ้อนด้วย ทั้งนี้สิ่งซึ่งเป็นสัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ใช้แทนความหมายและเป็นสิ่งที่เข้าใจร่วมกันได้ ดังนั้น การถ่ายทอดภาพลักษณ์ในลักษณะเป็นสัญลักษณ์จึงครอบคลุมการใช้ภาษาในลักษณะที่เป็นคำ (รัตนวดี เทพช่วยสุข. 2539: 12)

ในยุคปัจจุบันนี้ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์มีทั้งข่าวที่ดีและข่าวที่ไม่ดีถูกนำเสนอผ่านผู้อ่านทั้ง ในหน้าหนังสือพิมพ์ โทรศัพท์ สื่อต่าง ๆ ซึ่งสื่อที่ประชาชนผู้อ่านข่าวสามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็ว และสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลาคือสื่อออนไลน์ เรามักจะพบว่า ส่วนใหญ่ข่าวที่มีความละเอียดอ่อนและกระทบกระเทือนต่อจิตใจของประชาชนมากที่สุดคือข่าวเกี่ยวกับพระสงฆ์ หรือข่าวในพระพุทธศาสนา เนื่องจากเมืองไทยเป็นเมืองพุทธ ประชาชนในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธนั่นเอง ซึ่งในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่นำมาเขียนบทความในครั้งนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลมาส่วนใหญ่ก็เป็นข่าวที่เกี่ยวกับข่าวในทางที่ไม่ค่อยจะสู้ดีนัก

นवल สิ้นิน (2560) กล่าวว่า กว่า 20 ปีมานี้ ภาพข่าวฉาวเกี่ยวกับพระสงฆ์ถูกนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ กระแสสังคมโดยเฉพาะชาวพุทธในยุคที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับวัดมากนัก เกิดการตั้งคำถามต่อศรัทธาต่อสังคมพระสงฆ์ ส่งผลกระทบต่อการตั้งมั่นอยู่ของสถาบันสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ถือเป็นเสาหลักของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย หากนี่คือความท้าทายระหว่างวัตรปฏิบัติดั้งเดิมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กับการก้าวผ่านช่วงวิกฤตศรัทธาที่เกิดขึ้นทั่วโลก

พิรพ พงค์พิพัฒน์พันธุ์ (2556) เมื่อเกิดข่าวไม่ดีเกี่ยวกับพระสงฆ์ เรามักจะตีโพยตีพายว่า เสื่อม ศาสนาเสื่อมแล้ว เพราะเรามองว่าพระสงฆ์คือตัวศาสนา อันที่จริงศาสนาคือพระธรรมคำสอน และคำสอนนี้ก็ได้มี

เฉพาะเจาะจงที่พระสงฆ์อย่างเดียว แม้ในอุบาสก อุบาสิกาก็มี อย่างศีล 5 ที่ต้องถามตัวผู้อ่านเองว่า เราปฏิบัติได้แค่ไหน เพราะเหตุว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ให้ข้อยกเว้นดังต่อไปนี้เลย

คำเรียกพระสงฆ์ที่ปรากฏในข่าวออนไลน์

ในปัจจุบัน จะสังเกตได้ว่า การกระทำความผิดของพระภิกษุสงฆ์ซึ่งแชร์ผ่านสื่อต่าง ๆ มีออกมาให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง เช่น การดื่มของมึนเมา การยุ่งเกี่ยวกับสารเสพติด หรือแม้แต่การปกปิดบิณฑบาต ซึ่งพฤติกรรมของพระสงฆ์เหล่านี้ ล้วนถือว่าเป็นการกระทำความผิดแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมา ด้วยว่าพระภิกษุสงฆ์ที่ดีนั้น ในขณะที่ยังครองสมณะเพศนั้นพึงระวัง ห้ามประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสม ขัดต่อศีลธรรมและความศรัทธาของประชาชน จากการศึกษา อัตลักษณ์ของพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์ พบว่า มีคำเรียกที่สื่อใช้เรียกแทนพระสงฆ์ในข่าวออนไลน์ ดังนี้

มารศาสนา

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. 2554) หมายถึง เทวดาจำพวกหนึ่ง มีใจบาปหยาบเข้าคอยกีดกันไม่ให้ทำบุญ ในวรรณกรรมไทย “มาร” หมายถึง ยักษ์ ด้วย และในพระพุทธศาสนาใช้หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่ฆ่าบุคคลให้ตายจากคุณความดีหรือจากผลที่หมายอันประเสริฐ สิ่งทีล้างผลาญคุณความดี. ตัวการที่กำจัดหรือขัดขวางบุคคลมิให้บรรลุ ผลสำเร็จอันดีงาม พบในข่าวออนไลน์ เช่น

- ไม่เกรงบาป! แก๊ง ‘มารศาสนา’ มหากาพย์ โกงเงินทองวัด หากินกับพระอาราม
- มารศาสนา ชาวบ้านขับไล่เจ้าอาวาสวัดดัง หลังพาสีกาเข้ามาอยู่อาศัยภายในวัด

อลัชชี

(พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. 2554) หมายถึง ไม่อาย. นอกจากจิต. ผู้ไม่อาย (ใช้แก่นักพรต). ผู้ประพฤตินอกจารีต. เช่น พระรูปนี้เป็นอลัชชี ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พระธรรมปิฎก (ประยูร ญฺชุตโต. 2550.) ได้ให้คำอธิบายคำว่า “อลัชชี” (อะ-ลัด-ชี) ไว้ว่า “ผู้ไม่มีความละอาย. ผู้หน้าด้าน”

พระธรรมกิตติวงศ์ (2548) คำว่า “อลัชชี” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ถึงกับได้ทรงตรากฎหมายที่เรียกว่า “กฎพระสงฆ์” เพื่อกวาดล้างพวกอลัชชีที่เข้ามาแฝงทำลายศาสนา

“พระปลอม” และ “พระนอกจิต” คือ คนห่มผ้าเหลืองที่เรียกตัวเองว่า “พระ” และให้คนอื่นเข้าใจว่าเป็นพระ แต่ทำในสิ่งที่ผู้ได้ชื่อว่าเป็นพระไม่ควรทำ เช่น ใ้ห่วย ดูหมิ่น ทำเสน่ห์ ดิดหนิง แอบมีเมีย ฯลฯ เป็นปัญหาที่มีมานานแล้ว ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล แต่จะใช้คำว่า “อลัชชี” พบในข่าวออนไลน์ เช่น

- “ไฟบูลย์-เครือข่ายพุทธ” จี้ “บิ๊กตุ๋” เร่งสั่งการปฏิรูปพุทธศาสนา พร้อมตรวจสอบ “ธัมมชโย” บิดเบือนคำสอนของพระพุทธเจ้า และพระธรรมวินัย หนูนวดยหน้า “อาบัติ” ดีแต่ให้ ปชช. รู้เท่าทัน “อลัชชี”
- ตำรวจสันติบาล บุกรวบ “อลัชชี” วัย 60 ปี ได้คาหนังคาเขา ขณะดอดออกจากวัดไปนอนกกลีกา

โล้นซ่า โล้นซิ่ง

คำว่า “โล้น” (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. 2554) หมายถึง ลักษณะของหัวที่โกนผมออกหมด ด้วยลักษณะของความหมายของคำว่า “โล้น” นี้เอง สื่อจึงมักนำเสนออัตลักษณ์ของพระสงฆ์ที่กระทำความผิดต่าง ๆ ด้วยคำว่า “โล้น” พบในข่าวออนไลน์ เช่น

- โล้นซิ่งแหกด่านจีวรปลิว จนมุมตำรวจค้นพบอุปกรณ์เสกกายอาวุธปืนพร้อมเครื่องกระสุนเพียบ
- โล้นซ่าไม่รอด! เปลี่ยนชุดหนีเที่ยว พาสาวท่องราตรี ซิ่งเก๋งแหกด่าน
- จับโล้นเฒ่าแสบหัวกระเทยเมาแ้ว ซิ่งเก๋งแอบเที่ยว
- โล้นหื่น จับสึกแล้ว พระหินโซ่สยิวแม่ค้าออนไลน์

สมิ

สมิ ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ระบุความหมายของคำว่า “สมิ” ดังนี้ (1) [สะหฺมิ] น. คำเรียกพระภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์ชั้นปาราชิก (2) (โบ) น. คำใช้เรียกพระภิกษุ ส่วนพจนานุกรม อ.เปลื้อง ณ นคร ได้ระบุความหมายของคำว่า “สมิ” ดังนี้ สมิ [สะ-หฺมิ] น. คำเรียกคนถูกไล่สึกจากพระ เพราะต้องอาบัติปาราชิก บุคคลที่เป็นสมิจะบวชอีกไม่ได้ตลอดชีวิต ส่วน “อาบัติปาราชิก” บัญญัติไว้ว่า เมื่อพระภิกษุอาบัติปาราชิกแล้ว ต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที แม้จะไม่ยอมสึกออกจากการเป็นพระภิกษุก็ตาม ทางพระวินัยถือว่าพระภิกษุที่อาบัติปาราชิกแล้ว จะไม่สามารถทำกิจร่วมกับพระภิกษุอื่นได้ และไม่สามารถบวชเป็นพระได้อีกตลอดชีวิต สาเหตุที่ส่งผลให้อาบัติปาราชิก มี 4 ข้อ ได้แก่ 1. เสพเมถุน กรณีที่พระภิกษุเสพสังวาสกับสตรี 2. ลักขโมย 3. ข่มขืน 4. พุทธาวตคุณิเศษ

ในอดีตมีพระที่ต้องอาบัติปาราชิก ซึ่งหนังสือพิมพ์ข่าวสดพาดหัวกรณีมหาเถรสมาคมพิจารณาให้อิทธิพลพระยันตระพ้นจากความเป็นพระภิกษุ เมื่อปี 2537 แต่เจ้าตัวไม่ยอมรับมติสงฆ์ดังกล่าว ก่อนลักลอบทำหนังสือเดินทางปลอมหลบหนีออกจากประเทศไทย ซึ่งสื่อมวลชนพาดหัวว่า “สมิยันตระ” หรือ “สมิยันตะ” ซึ่งเป็นข่าวโด่งดังเมื่อ 20 ปีก่อนหรือในกรณีของณัฏฐคามีนีการพาดหัวว่า ทำไม่ต้องเรียกว่า “สมิณครค่า”

บทสรุป

ไม่ว่าจะปฏิเสธได้เลยว่า ในส่วนหนึ่งของพระสงฆ์ในทุกยุคทุกสมัยยังไม่อาจหลุดพ้นกิเลสกันได้ และมีโอกาสทำความผิดอยู่เป็นธรรมดา โดยเฉพาะเมื่อพระพุทธศาสนาปักหลักมั่นคง ลากสักการะมีเพิ่มขึ้น พระสงฆ์อาจเป็นผู้ที่มาแล้วหวังในลาภสักการะก็มีอยู่ ไม่เหมือนดังในครั้งพุทธกาลเมื่อเกิดเสียงโจษจันในสังคมภิกษุก็ไม่มีอายไปไกล เพราะไม่มีสื่อสมัยใหม่ ผิดกับปัจจุบันที่การสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงก้าวหน้า เมื่อมีเหตุเกิดขึ้นจึงขยายเรื่องราวออกไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง อุปมาว่า ถ้ามีพระสงฆ์อยู่ 100 รูป แต่ทำความผิด 99 รูป ไม่มีใครสรรเสริญ ส่วนอีก 1 รูป ที่ทำไม่ผิดกลับเป็นข่าวโด่งดัง ทำให้คนไม่รู้เรื่องในด้านดี สิ่งที่พระสงฆ์ทำดีจึงอยู่กับตัวท่านและวงสังคมเล็ก ๆ แต่พระสงฆ์เพียงรูปเดียวที่ปฏิบัติไม่เหมาะสมกลับกระจายชื่อให้เสียไปอีกหลายร้อยเท่า ทำให้สังคมมองภาพของ

พระสงฆ์เปลี่ยนไป พระพุทธศาสนาดูอย่าแยแสถ้อย ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเมื่อเกิดเรื่องไม่ดีแล้วไม่ให้เสนอข่าวเลย แต่ความเป็นจริงควรนำเสนอข่าวทั้ง 2 ด้าน สื่อมวลชนเองต้องตระหนักเรื่องนี้เป็นพิเศษว่าเราอยู่ในสถานะบุคคลที่ควรเป็นกลาง ซึ่งมีผลต่อความเป็นไปในสังคม จึงมีหน้าที่สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมโดยเฉพาะในแวดวงพระพุทธศาสนา เมื่อนำเสนอข่าวในเชิงลบแล้วก็นำที่จะนำเสนอเรื่องที่ดีและสร้างสรรค์ควบคู่กันไป ติดตามกิจกรรมทั้งดงามของพระสงฆ์ที่ท่านปฏิบัติชอบ และสร้างสรรค์ผลงานดีๆต่อพระพุทธศาสนาพร้อมนำเสนอข่าวในเชิงบวกเพื่อที่สังคมจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ไม่เกิดความเข้าใจผิดให้พอกพูนอยู่ในจิตใจ

สังคมส่วนใหญ่เข้าใจว่าแนวโน้มของสื่อทั่วไปชอบเสนอสื่อในทางลบ มากกว่าเรื่องทางบวกเพราะฉะนั้นเราเองเมื่อจะเสพสื่อแล้วจำเป็นต้องทำความเข้าใจจะได้ไม่ถูกกระแสสื่อโน้มนำไปในทางที่คลาดเคลื่อน และนำไปสู่ความหายนะของพระสงฆ์ในพุทธศาสนา ผู้เขียนได้แต่หวังว่าในอนาคตผู้อ่านทั้งหลายจะพึงเสพสื่ออย่างชาญฉลาด ดังนั้นเพื่อไม่ให้ถูกบิดเบือนข้อมูล ผู้อ่านเองก็ต้องฉลาดเลือกว่าสื่อใดเสนอเรื่องราวเชิงบวก สื่อใดเสนอในทางลบ ทั้งนี้ เพื่อสร้างสมดุลแห่งยุติธรรมให้เกิดขึ้นในใจเรา ด้วยเหตุว่ายังมีพระสงฆ์อีกไม่น้อยที่ตั้งใจและทุ่มเททำความดีเพื่อสนองพระพุทธศาสนา มีทั้งที่เห็นประจักษ์อยู่ทั่วไปและที่ไม่แสดงตนว่าทำดี จะเห็นได้ว่า เมื่อใดที่เสพสื่อในทางดี ตัวเราจะมีความสุข ได้ข้อคิด ได้ประโยชน์มหาศาลที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

References

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์.(2562).พลวัตของอำนาจ ขาดิพนธ์ และพหุลักษณะทางการแพทย์ในชุมชนอิสลาม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://203.131.219.242/cdm/ref/collection/trf - th/id/2352> .(วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2562).
- จิรภัทร เริ่มศรี. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ของประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกลุ่มที่ 2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์. (2541). สื่อไร้พรมแดนกับวิกฤติวัฒนธรรม-สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่งจำกัด.
- ดำรงค์ ฐานดี. (2546). อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่มีต่ออัตลักษณ์ของวัยรุ่นไทย : การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษา. กรุงเทพฯ : 2546.
- นันทนา นำผน. (2536).การสืบทอดอัตลักษณ์ของคนอีสานในชุมชนตำบลสะตอ อำเภอสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. เอกลักษณ์ของพยาบาลวิชาชีพ. Published/Created : สงขลา.
- นัทธนัย ประสานนาม. (2550). เพศ ขาดิพนธ์ และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในภาพยนตร์. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.midnighthuniv.org>. 3 สิงหาคม 2557.

- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง. ในวาทกรรมอัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์. วัดราชโอรสาราม. กรุงเทพฯ .
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). คนข้ามแดน : ความเรียงว่าด้วยมานุษยวิทยาอีสานศึกษา : ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคนทุกขในหมอลำซิ่ง. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). 2546.
- พิรพร พงศ์พิพัฒน์พันธุ์. (2556). ปัญหาจริยธรรมที่เกิดจากสื่อเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ (internet). สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. (2546). ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม. ในพัฒนาการวรรณคดี. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- รัตนวดี เทพช่วยสุข. (2539). การรับรู้ของชาวพุทธต่อภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ กับการนำเสนอผ่านสื่อมวลชน. วิทยานิพนธ์ (นศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศิริพร ภักดีผาสุก. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์ = Identity : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อรสา มณีรัตน์. (2559). การศึกษาอิทธิพลของหนังสือพิมพ์ที่มีผลต่อศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย. บทความวารสาร มจร การพัฒนาสังคม ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม.